БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧӨННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч.
АПРЕЛЬ
12
ВТОРНИК
№ 85 (4569).

Өртээ 20 көп.

Коммунизмни тургузары дээш демиселге совет улустуң улуг сорук киирикчи болгаш удуртукчу күжү—Лениниң тургусканы Совет Эвилелиниң алдарлыг Коммунистиг партиязы делгерезин!

1960 чылдың Май 1-ге
СЭКП ТК-НЫҢ КЫЙГЫРЫГЛАРЫ

1. Делегейниң ажылчы чоннарының эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү, бүгү чурттарның ажылчыннарының ажыдуңма ёзузунуң хүнү — Майның 1 делгерезин!

2. Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

3. Тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң херээнің тиилеттирбезиниң үндезини — бүгү чурттарның ажылчы чоннарының дайынчы эп-сеткил каттыштырылгазы делгерезин!

Пролетаржы интернационализмниң тугун бедик тудаалы!

4. Улустар аразында тайбың болгаш найырал делгерезин!

5. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Бүгү күштү партияның XXI съездизинің бүгү делегейге төөгүлүг шиитпирлерин, коммунистиг тургузуушкуннуң улуг чаагай сорулгаларын күүседиринче!

6. Национал хамаарышпас чоруу дээш, тайбың, демократия болгаш социализм дээш демисежип турар бүгү улустарга ажыдуңманың байыры!

7. Ажылчын аңгының болгаш бүгү ажылчы чоннарның дайынчы авангардызы — бүгү чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларынга чалбыыштыг байыр!

Коммунистиг болгаш ажылчын партияларның бузулбас чаңгыс эви болгаш сырый каттыжыышкыны делгерезин!

8. Бүгү чурттарның ажылчы чоннарының күүлүг идейлиг чепсээ — марксизм-ленинизмниң улам-на тиилеп турар өөредии делгерезин!

9. Бүгү чурттарның улустары! Тайбың — ол дээрге амыдырал-дыр. Дайынның империалистиг кыпсыкчыларын шиитпирлиг сойгалап илередиңер! Улустарның тайбыңы болгаш айыыл чок чоруу дээш, ниитилелдің амыдыралындан дайыннарны кеззэ шагда чок кылыр дээш демисежиңер!

10. Делегейниң улустары! Чепсегленнишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрер дугайында Совет Эвилелиниң саналдары дайынның човулаң-хилинчеринден болгаш чепсегленнишкиннерниң үүргезинден адырлып алырынче орунту нижи төрелгетенге ажыдып берип турар. Чепсегленнишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрериниң улуг чаагай идеязын амыдыралга боттандырар дээш демисежиңер!

11. Бүгү чурттарның улустары! «Соок дайынны» бүрүн узуткаарын болгаш улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун улам ыңай чымчадырын чедип алырын орааладжыңар!

Атомнуг болгаш водородтуг чепсектің бүгү шенелделерин сонсадыр база ол чепсекти хоругдаар дээш демисежиңер!

Германия-биле тайбың керээзин эң дүрген чарарын болгаш Барыын Берлинде эжелел ёзу-чурумун узуткаарын негеңер!

12. Улустарның тайбыңының болгаш айыыл чок чоруунуң тиилетирбес челенгиижи — социализмниң делегей системазы делгерезин! Социалистиг лагерь чурттарының улустарының улуг чаагай дем кадылгазы чечектелип, быжыгып турзун!

13. Социализмни тургузуп турар улуг кыдат улуска ажыдуңманың байыры! Бүгү делегейде тайбыңның күүлүг челенгиижи — совет болгаш кыдат улустарның меңге, бузулбас найыралы болгаш кады ажылдажылгазы делгерезин!

14. Социализмни тургузуп турар Албанияның Улус Республиказының ажылчы чоннарынга ажыдуңманың байыры! Совет болгаш болгар улустарның аразында меңге, бузулбас найырал болгаш кады ажылдажылга делгерезин!

15. Социализмни тургузуп турар Болгарияның Улус Республиказының ажылчы чоннарынга ажыдуңманың байыры! Совет болгаш болгар улустарның арзында меңге, бузулбас найырал болгаш кады ажылдажылга делгерезин!

16. Социализмни тургузуп турар Венгр Улус Республиканың ажылчы чоннарынга ажыдуңманың байыры! Совет болгаш венгр улустарның аразында меңге, бузулбас найырал болгаш кады ажылдажылга делгерезин!

17. Социализмни тургузуп, демократтыг эгелерге боттарының чуртун тайбың каттыштырар дээш демисежип турар Вьетнамның Демократтыг Республиказының ажылчы чоннарынга ажыдуңманың байыры! Совет болгаш вьетнам улустарның аразында меңге, бузулбас найырал болгаш кады ажылдажылга делгерезин!

18. Тайбың дээш, чаңгыс аай демократтыг болгаш тайбыңга ынакшылдыг Германия дээш демиселге бүгү Германияның депшилгелиг күштериниң челенгиижи — Герман Демократтыг Республика делгерезин! Социализмни тургузуп турар ГДР-ниң ажылчы чоннарынга ажыдуңманың байыры! Совет болгаш герман улустарның аразында найырал быжыгып турзун!

19. Социализмни тургузуп, демократтыг эгелерге боттарының чуртун тайбың каттыштырар дээш демисежип турар Көрей Улус-Демократтыг Республиканың ажылчы чоннарынга ажыдуңманың байыры! Совет болгаш көрей улустарның аразында меңге, бузулбас найырал болгаш кады ажылдажылга делгерезин!

20. Социализмни тургузуп турар Моол Арат Республиканың ажылчы чоннарынга ажыдуңманың байыры! Совет болгаш моол улустарның аразында меңге, бузулбас найырал болгаш кады ажылдажылга делгерезин!

21. Социализмни тургузуп турар Польша Улус Республиканың ажылчы чоннарынга ажыдуңманың байыры! Совет болгаш польша улустарның аразында меңге, бузулбас найырал болгаш кады ажылдажылга делгерезин!

22. Социализмни тургузуп турар Румын Улус Республиканың ажылчы чоннарынга ажыдуңманың байыры! Совет болгаш румын улустарның аразында меңге, бузулбас найырал болгаш кады ажылдажылга делгерезин!

23. Социализмни тургузуп турар Чехословак Республиканың ажылчы чоннарынга ажыдуңманың байыры! Совет болгаш чехословак улустарның аразында меңге, бузулбас найырал болгаш кады ажылдажылга делгерезин!

24. Югославияның Федеративтиг Улус Республиказының ажылчы чоннарынга ажыдуңманың байыры! Совет болгаш югослав улустарның найыралы тайбың болгаш социализм дээш демиселдің эрге-ажыктарынга таарыштыр калбарып, быжыгып турзун!

25. Улуг индий улуска изиг байыр! Совет Эвилелиниң болгаш Индияның улустарының аразында найырал болгаш кады ажылдажылга быжыгып турзун!

26. Улуг индонези улуска изиг байыр! Совет Эвилелиниң болгаш Индонезияның улустарының аразында найырал болгаш кады ажылдажылга быжыгып турзун!

27. Тайбың болгаш боттарының чурттарының национал хамаарышпас чоруун быжыглаар дээш демисежип турар Бирманың, Цейлонның, Камбоджаның улустарынга изиг байыр!

28. Афган улуска изиг байыр! Совет Эвилелиниң болгаш Афганистанның аразында найыралчы, чаагай кожа-хелбээ харылзаалар быжыгып, калбарып турзун!

29. Империалистиг чимзениишкиннерге удур, колониализмни бүрүн узуткаар дээш, боттарының чурттарының хамаарышпас чоруун болгаш бот эргезин быжыглаар дээш, национал экономиказын хөгжүдер дээш демисежип турар араб чурттарның улустарынга изиг байыр!

30. Колониализмге удур, боттарының хосталгазы болгаш национал хамаарышпас чоруу дээш демисежип турар Африканың улустарынга изиг байыр! Колония болгаш хамаарылгалыг чурттарның бүгү дарлаттырган улустарынга хосталга!

31. Империализмге удур, боттарының чурттарының хамаарышпас чоруун болгаш бот эргезин быжыглаар дээш, улустар аразынга тайбың болгаш кады ажылдажылга дээш демисежип турар Латин Американың улустарынга изиг байыр!

32. Совет Эвилелиниң болгаш Американың Каттышкан Штаттарының улустарының аразында хөгжүп турар найыралдың харылзаалары бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарының эрге-ажыктарынга, бүгү кижи төрелгетенниң айыыл чок болгаш чаагай чоруунга делгерезин!

33. Совет Эвилелиниң болгаш Англияның улустарының аразында найырал болгаш кады ажылдажылга бүгү делегейге тайбыңның эрге-ажыктарынга делгерезин!

34. Совет Эвилелиниң болгаш Францияның улустарының аразында найырал болгаш кады ажылдажылга бүгү делегейге тайбыңның эрге-ажыктарынга делгерезин!

35. Милитаризмниң болгаш фашизмниң катап тургустунарынга удур демисежип турар Германияның Федеративтиг Республиказының ажылчы чоннарынга болгаш бүгү-ле депшилгелиг күштеринге изиг байыр! Совет болгаш герман улустарның аразында найырал быжыгып турзун!

36. Совет Эвилелиниң болгаш Италияның улустарының аразында найыралдыг харылзаалар хөгжүп, быжыгып турзун!

37. Совет Эвилелиниң болгаш Финлянд Республиканың улустарының аразында найырал болгаш кады ажылдажылга делгерезин!

38. Совет улус биле Швецияның, Норвегияның, Данияның, Исландияның улустарының аразында найыралдыг харылзаалар хөгжүп, быжыгып турзун!

39. Совет Эвилелиниң болгаш Австрияның улустарының аразында найырал болгаш кады ажылдажылга делгерезин!

40. Милитаризмни катап тургузарынга удур, боттарының чуртунуң хамаарышпас болгаш демократтыг хөгжүлдези дээш демисежип турар япон улуска изиг байыр!

41. Совет Эвилелиниң ленинчи даштыкы политиказы—янзы-бүрү ниитилел тургузуглуг күрүнелериниң тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның политиказы, тайбыңны болгаш улустарның айыыл чок чоруун камгалап, быжыглаарының, оларның хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун хүндүлээриниң, бүгү чурттар-биле экономиктиг болгаш культурлуг харылзааларны хөгжүдериниң политиказы делгерезин!

42. Бистің Төрээн чуртувустуң тайбыңынын, күрүне эрге-ажыктарының болгаш айыыл чок чоруунуң камгалалында серемчилелдиг туруп турар, тиилелгелериниң алдары-биле бүргеттинген маадырлыг Совет Чепсектиг Күштер делгерезин!

43. Совет ниитилелдің быжыг болгаш чайгылыш дивес үндезини—ажылчын аңгы-биле колхозчу тараачыннарның бузулбас эвилели делгерезин!

44. Бистің хей националдыг социалистиг күрүневистің күжүнүң болгаш күчүзүнүң үнер дөзү—ССРЭ-ниң улустарының ажыдуңмалышкы найыралы делгереп, чечектелзин!

45. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Чеди чыл планын доллур болгаш ажыр күүседиилиңер! Бистің чуртувустуң экономиказының, культуразының болгаш улустуң чаагай чоруунуң чаа күчүлүг өөдүрлүүшкүнүң, социалистиг Төрээн чуртувустуң күчүзүнүң улам ыңай быжыгыышкынын чедип алыылыңар! Коммунистиг тургузуушкунга чаа-чаа тиилелгелерже, бурунгаар!

46. Хоорайның болгаш өдээнің ажылчы чоннары! Капитализм-биле тайбың чарышка тиилелгени эң кыска төөгүлүг хуусаада чедип алыылыңар! Чоннуң кижи санынга онаштыр продукцияларны бүдүрериниң талазы-биле Американың Каттышкан Штаттарын четкеш, зрттээлиңер!

47. Хоорайның болгаш өдээнің ажылчы чоннары! Социалистиг хүлээлгелерни күүседири—коллектив бүрүзүнүң алдарлыг херээ! 1960 чылдың—чеди чылдың ийиги чылының улус ажыл-агыйжы планын хуусаа бетинде болгаш ажыр күүседири дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжын улам-на калбарттыңар!

48. Коммунизм тургузукчуларының бирги одуругларында чоруп турар бүдүрүлгениң мурнакчыларынга болгаш чаарттыкчыларынга, коммунистиг күш-ажылдың ударниктеринге болгаш коллективтеринге алдар!

49. Үлетпүрнүң, тудугнуң болгаш транспорттуң ажылдакчылары! Мурнакчы дуржулганы болгаш чаа техниканы, комплексилиг механизацияны болгаш автоматчыдылганы бүдүрүлгеге калбаа-биле ажыглаңар, улам ыңайгы техниктиг депшилге дээш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң сонсаал чок өзүлдези дээш туруштуг демисежиңер!

50. Зр, херээжен ажылчыннар, инженерлер, техниктер болгаш мастерлер! Бүдүрүлгени организастаарын бүгү хемчеглер-биле эжижидиңер, бүдүрүлгелериниң болгаш тудугларының сонсаал чок ажылын хандырыңар, күш-ажылдың социалистиг сагылга-чурумун быжыглаңар! Камналганың корум-чуруму дээш демисежиңер, продукцияның шынарын бедидиңер база бот-үнезин чиигедиңер!

51. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары! Кызыртынган ажыл хүнүнче шилчиишкин — делегейде эң-не кыска ажыл хүнүн ССРЭ-ге боттандырарынга чугула үе-чада болур. Күш-ажылчы идепкейни болгаш күш-ажылдың социалистиг сагылга-чурумун улам бедик өөдүрээлиңер!

52. Үлетпүрнүң, тудугнуң болгаш транспорттуң ажылдакчылары! Улус ажыл-агыйының бүдүрүкчү күчүлерин болгаш курлавырларын эң дээре ажыглаңар! Электроэнергияны, металлды болгаш оттулар үүлдү камнаары дээш демисежиңер! Чаарттыкчыларның болгаш чогаадыкчыларның массалыг шимчээшкинин хөгжүдүңер!

53. Аар үлетпүр — бүгү улус ажыл-агыйын улам ыңай өөдүрериниң, улустуң чаагай байдалын бедидериниң болгаш бистің Төрээн чуртувустуң камгалал күчүзүн быжыглаарының үндезини. Аар индустрияның ажылдакчыларынга алдар!

54. Совет металлургтар! Бүдүрүлгениң техниказын болгаш технологиязын сайзыраңгайжыдыңар! Рудалыг чаа-чаа черлерни ажыглалга киириериниң темпизин бедидиңер! Руданы, шойну, каңны, прокатты, хоолайларны, өңнүг болгаш ховар металлдарны улус ажыл-агыйынга улам-на хөйнү берээл!

55. Совет энергетиктер, электри станцияларының болгаш электри четкилериниң тудугжулары болгаш эптекчилери! Чаа-чаа энергетиктиг күчүлерни ажыглалга дүрген киирип, шиңгээдип алыңар, энергия системаларын тударының болгаш ажыглалга киириериниң өртек-үнезин чиигедиңер! Чуртка улам хей электроэнергияны берээлиңер!

56. Машина тудуушкунунуң ажылдакчылары! Эң-не чаа бедик бүдүрүкчүлүг болгаш камналгалыг машиналарны, приборларны болгаш дериглерни бүдүрерин дүрген шиңгээдиңер! Улус ажыл-агыйының бүгү адырларының техниктиг чепсеглениишкини дээш, бүдүрүлгени калбаа-биле автоматчыдары дээш туруштуу-биле демисежиңер!

57. Нефть болгаш газ үлетпүрүнүң ажылдакчылары! Чаа-чаа байлакшылдыг черлерни шинчилээринің, шиңгээдириниң болгаш нефтини, газты казарының темпизин улам бедидиңер! Нефть болбаазырадыр заводтарның күчүлерин улгаттырып, нефть продуктуларының шынарын бедидиңер! Улам-на хей нефтини болгаш газты чуртка берээлиңер!

58. Хөмүр даш үлетпүрүнүң ажылдакчылары! Хөмүр даштың казарының комплексилиг механизациязын болгаш ажыктыг аргаларын калбаа-биле нептередиңер! Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип, бот-үнени чиигедип, хөмүр даштың шынарын эжижидиңер!

59. Химия үлетпүрүнүң ажылдакчылары! Чаа-чаа күчүлерни ажыглалга дүргени-биле киириңер, химия продуктуларының ассортиментизин калбарттыңар! Улустуң хереглелиниң бедик шынарлыг, чиик өртектиг бараннарын хөйнү беріңер! Өдээ ажыл-агыйга улам хей мичнерлдыг чемишчидилгелерни беріңер!

60. Совет тудугжулар! Чаа-чаа бүдүрүлгелериниң, чурталга бажыңнарының, школаларның, эмнелгелериниң, уруглар албан черлериниң тудугларының темпизин бедидип, шынарын эжижидиңер! Тудугнуң индустриалдыг аргаларын калбаа-биле ажыглаңар! Эки, чараш, чиик өртектиг кылдыр тудуңар!

61. Тудуг материалдарының үлетпүрүнүң ажылдакчылары! Тудуг материалдары бүдүрерин көвүдедип, шынарын эжижидиңер! Чеди чылдың тудугларынга улам хей цементини, эптээр конструкцияларны болгаш кезектерни берээлиңер!

62. Ыяш, ыяш болбаазырадыр болгаш саазын үлетпүрүнүң ажылдакчылары! Улам хей ыяшты, бажың херекселдерин, целлюлозаны болгаш бедик шынарлыг саазыннарны чуртка берээлиңер!

63. Чиик үлетпүрнүң ажылдакчылары! Совет кижилерге эки болгаш чараш пестерни, эки хептерни, быжыг болгаш аянныг идиктерни база улустуң хереглелиниң өске-даа бараннарын хөйү-биле берээлиңер!

64. Аъш-чем үлетпүрүнүң ажылдакчылары! Аъш-чем бараннарын бүдүрерин бүгү хемчеглер-биле көвүдедиңер, ассортиментизин калбарттыңар, аъш-чем продуктуларының шынарын бедидиңер!

65. Балык үлетпүрүнүң ажылдакчылары! Балык тударын көвүдедиңер, ажык далайларга, океаннарга болгаш иштики суг девискээрлериниңе балык тударын хөгжүдүңер!

66. Совет транспорттуң ажылдакчылары! Чүүктерни сонсаал чок сөөртүрүн хандырыңар! Пассажирлерни хандырарын эжижидиңер! Транспорттуң техниктиг чаартыышкынын эң-не дүргени-биле боттандырары дээш, калбак механизастаашкын болгаш автоматчыдылга дээш демисежиңер!

67. Харылзааның ажылдакчылары! Харылзааның чепсекхерекселдерин сайзырадып, болбаазыраңгайжыдыңар! Почтаның, телеграфтың, телефоннуң, радионуң, телевидениениң улам шудургу ажылдаарын чедип алыңар! Чонну хандырарын улам эжижидиңер!

68. Чурт болгаш кооператив үлетпүрүнүң ажылдакчылары! Продукцияны бүдүрүп үндүрерин көвүдедиңер, оон шынарын бедидиңер, бот-үнезин чиигедиңер! Чоннуң амыдырал хандырылгазын бүгү хемчеглер-биле эжижидиңер!

69. Зр, херээжен колхозчулар, совхозтарның болгаш СТС-тернің ажылдакчылары, өдээ ажыл-агыйының тускай эртемниглери! Тарааны, эштти, сүттү, дүктү, чуургаларны, хөвеңни, хендирни, чигир свеклазын, картофельди, ногааларны, кат-чимистерни, шайны болгаш өдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын Төрээн чуртувуска улам-на хөйнү берээлиңер!

70. Өдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери! Ниитиниң мал ажылын бүгү хемчеглер-биле хөгжүдүңер, малдың быжыг чем суурун тургузуңар, малдың продуктулуун бедидиңер, үрелел херээн улам эжижидиңер! Мурнакчыларга деңнежип, оларның дуржулгазын ажыглаңар! Чоннуң кижи бүрүзүнге онаштыр мал ажылының продуктуларын бүдүрер талазы-биле Американың Каттышкан Штаттарын эртээлиңер!

71. Эр, херээжен колхозчулар! Ниитиниң ажыл-агыйын бүгү хемчеглер-биле сайзырадыңар, колхоз байлаының үндезини — хуваашпас фондуларны көвүдедиңер! Колхозтар аразының бүдүрүлге харылзааларын улам калбартыңар!

72. Эр, херээжен колхозчулар, өдээ механизаторлар! Чер болгаш мал ажылынга комплексилиг механизацияны калбаа-биле нептередиңер, техниканы шиңгээдип алыңар, бодуңарның күш-ажылыңарның бүдүрүкчүлүүн бедидериңге болгаш чиигедириңге ону улам эжизи-биле ажыглаңар!

73. Совхозтарның ажылдакчылары! Өдээ ажыл-агыйы продуктуларын бүдүрерин улам көвүдедип, бот-үнезин чиигедиңер! Чурттуң бүгү совхозтарын үлегерлиг болгаш хей орулгалыг бүдүрүлгелер болдураалыңар!

74. Кур черлериниң ажыл-ишчилери! Чедип алдынган чедиишкиннерни быжыглап база көвүдедиңер! Чер ажылының культуразын улам бедидиңер, бедик болгаш туруштуг дүжүттерни чедип алыңар! Ниитиниң мал ажылын бүгү хемчеглер-биле хөгжүдүңер!

75. Зр, херээжен колхозчулар, совхозтарның ажылдакчылары болгаш өдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери! Эртемниң болгаш техниканың чедиишкиннерин өдээ ажыл-агыйы бүдүрүлгезинге улам дидими-биле нептередиңер! Продукцияның бот-үнезин чиигедирин чүткүлдүү-биле чедип алыңар!

76. Совет садыгның болгаш ниитиниң чемненилге черлериниң ажылдакчылары! Чонну хандырарының бедик культуразы дээш демисежиңер, ажылчы чоннарның хереглелдерин эки өөренип көрүңер, оларның өзүп турар хереглелдерин улам долузу-биле хандырыңар!

77. Совет албан-хаакчылар! Совет аппараттың ажылын улам сайзырангайжыдыңар! Ажылчы чоннарның хереглелдеринге болгаш негелдерингe кичээнгейлиг болуңар!

78. Эртемниң болгаш дээди школаның ажылдакчылары! Эртемниң улам ыңай чечектелиишкини дээш, техниктиг депшилге дээш демисежиңер! Бүдүрүлге-биле улам сырый харылзаалыг болуңар! Коммунизм үезиниң төлептиг тускай эртемниглерин белеткеңер!

Мурнакчы совет эртем делгерезин!

79. Октаргайның делгемин чагырып алырының үезин ажыткан совет эртемденнер, инженерлер, техниктер, ажылчыннар делгерезин!

80. Чечен чогаалдың болгаш уран чүүлдүң ажылдакчылары! Совет кижиниң маадырлыг херектериниң өндүр улуун болгаш чараш чаагайын боттарыңарның чогаалдарыңарга тодаргайы-биле көргүзүңер! Чогаалдарның бедик идейлии болгаш чечен мергенилдии дээш демисежиңер! Чоннуң амыдыралы-биле, амгы үе-биле чечен чогаалдың болгаш уран чүүлдүң сырый, үзүлбес харылзаазы дээш!

81. Парлалганың, радионуң болгаш телевидениениң, ном үндүрер черлериниң болгаш культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчылары! Улам-на тиилеп турар коммунистиг идеяларның, мурнакчы дуржулганың, кижи төрелгетенниң чыып алганы угаан-бодал байлактарының массаларже могаг-шылаг чок нептередикчилери болуңар!

82. Улус чырыдыышкынының ажылдакчылары! Уругларны кижизидериниң шынарын улам бедидиңер, амыдырал-биле, бүдүрүлге-биле школаның сырый харылзаалыг болуру дээш демисежиңер! Коллективизмниң, күш-ажылга ынакшылдың, Төрээн чуртунга, коммунизмниң херээнге бердингениниң ёзузунга өзүп олурар салганчыларны кижизидиңер!

83. Медицина ажылдакчылары! Улустуң кадык камгалалын улам эжижидип, сайзырадыңар, эмнелге болгаш санитар албан черлериниң ажылының культуразын улам бедидиңер! Медицина эртеминиң эң чаа чедиишкиннерин практикага нептередиңер!

84. Бистің чуртувуста эрге-чагырганың ёзулуг улусчу органнары — ажылчы чоннар депутаттарының Советтери делгерезин!

85. Совет профэвилелдери! Ажылчын аңгының болгаш интеллигенцияның чогаадыкчы инициативазын болгаш идепкейин бүгү хемчеглер-биле сайзырадыңар! Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның материалдыг чаагай чоруун болгаш культурлуг деңнелин улам ыңай көдүрери дээш сагыш салыышкынын улам улгаттырыңар! Чеди чылдың планын күүседиринче ажылчы чоннарның бүгү күжениишкиннерин мобилизастаңар!

86. Коммунистиг ниитилелдің идепкейлиг тургузукчулары — совет херээженнер делгерезин!

87. Коммунистиг партияның шынчы дузалакчызы болгаш курлавыры, коммунизмниң аныян тургузукчуларының мурнакчы отряды — Ленинчи комсомол делгерезин!

88. Коммунистер болгаш комсомолчулар! СЭКП-ниң XXI съездизиниң шиитпирлерин күүседир дээш, ССРЭ-ге коммунизмни тургузары дээш бүгү улустуң демиселинге маңнай болуңар!

89. Эр, херээжен комсомолчулар, совет аныяктар! Коммунистиг ёзу-биле амыдырап, ажылдап өөреніңер! Бедик моральдыг шынарларны бодуңарга шиңгээдиңер! Коммунизмниң медерелдиг болгаш могаг-шылаг чок тургузукчулары болуңар!

90. Пионерлер болгаш школачылар! Билиглерни болгаш күш-ажылчы чаңчылдарны чүткүлдүг, кызыман шиңгээдип алыңар! Лениниң өндүр улуг херээ дээш идепкейлиг демиселчилер болурунга белеткениңер!

91. Коммунизм тургузукчузу — улуг совет улус делгерезин!

92. Социалистиг тургузугнуң күжүнүң үндезини, коммунизм тургузуушкунунга чаа-чаа чедиишкиннерниң магадылалы — Коммунистиг партияның болгаш совет улустуң бузулбас чаңгыс эви делгереп, быжыксын!

93. Бистің чурттуң улустарының найыралының быжыг баганазы, тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң тиилеттирбес челенгиижи — Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели делгерезин!

94. Бистің төрээн Совет чазаавыс делгерезин!

95. Коммунизмни тургузары дээш демиселге совет улустуң улуг сорук киирикчи болгаш удуртукчу күжү — Лениниң тургусканы Совет Эвилелиниң алдарлыг Коммунистиг партиязы делгерезин!

96. Марксизм-ленинизмниң тугунуң адаа-биле, Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле — коммунизмниң тиилелгезинче, бурунгаар!

97. Бүгү кижи төрелгетенниң чырыткылыг келир үези — коммунизм делгерезин!

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди.

В. И. ЛЕНИННИҢ ТӨРУТТҮНГЕН ХҮНҮНДЕН БӘӘР 90 ЧЫЛ БОЛУРУНГА

1919 чылдың май 25-те бүгү-ниитиниң шериг өредилгезинин дайынчыларының чыскаалын В. И. Ленинниң эргип, көрүп турганы.
СЭТА-ның фотохрониказы.

Бедик идегел болгаш улуг өөрүшкү

Ооржак ол дүне шынап-ла удуп чадаан, сагыш-сеткил ону дувуредип-ле турган. Комсомолчу кыс СЭКП-ниң Уставын каш катап номчуп танышкан хирезинде, ооң чамдык одуругларын ол дүне катап-катап база номчуп-ла, бодунга айтырыгны салдынгаш, ооң харыызын Уставтан көруп ап турган.

Суур ыржым, чүгле Ооржактың бажыңының сөңгалары чырып турган. Эртенгиниң тос шакта СЭКП Суг-Хөл райкомунуң әлчеглиг бюроозу болур. Колхозта парторганизацияның ниити хуралынга эш Каняны партия кежигүнүнге кандидатка хүлээп алган, а ол хүн ону СЭКП райкомунуң бюрозунга көөрү-биле келдирткен турган.

Эртенгиниң ыржымында Анзаттың башкарганы автомашина шимээргей берген. Дувуреп далашканындан чагызын безин албаан. Кырында чеди кижи олурткан автомашина район төвү — Суг-Аксы кайы сен дээзиг, эртенги соокка өжештир карбанып-ла орган. Чидиг чывар чаактарын ажыннадып чорза-даа, комсомолчу кыс бурунгаар көрбүшаан, Ленин — партия дугайын бодап, СЭКП-ниң кежигүнү болур улуг алдарны, идегелди болгаш өөрүшкүнү сактып чораан. Колхоз төвүнден Суг-Аксынга чедир 35 километр чер эш Каняга билдиртпейн эткен.

Албанныц-даа, хуунун-даа талазы-биле бюрога айтырыглыг кижилер колхозтардан, будурулге, албан черлериннен чедип келген турган. Дараазында әлчег-биле эш Каняны бюроже чалаан. Парторганизация секретары эш Борбай-оол партия кежигүнүнге кандидатка кирип турар эш Каняның допчу байдалын таныштырган.

1935 чылда Алдан-Маадырга арат Ооржак Сегбелдейниң өг-бүлезинге төрүттүнген комсомолчу Каня белеткелдиин, ажыл-ишке чүткүлдүүн, амыдыралга төлептиин бюрога илереткен. Ооң ажыллап турары аныяктар звенозу эткен чылын кукуруза шөлүнүң чамдык участогунуң гектарындан 495 центнер ногаан массаны өстүрүп алган. Звено бо чылын 60 гектар кукуруза шөлдүг, ооң гектар бүрүзүнден 450 центнер ногаан массаны өстүрүп шыдаарын Ооржак Каня бүзүреткен.

Суг-Хөл районнуң «Алдан-Маадыр» колхозунуң колхозчузу Ооржак Каня чүгле артель будуруугезинниң мурнакчызы эвес, ол хөй-ниитичи болгаш агитатор. Бо чылын ол ВЛКСМ обкомунуң хүндүлел бижин-биле шаннаткан. Ак-сеткилдиг, шудургу ажылы дээш ону колхоз баштаар чери чаңгыс эвес улаа мактал, шанналга киирип келген.

Ооржак Сегбелдеевна Каня СЭКП райкомунуң бюрозундан улуг өөрүшкүлүг чаңган — партия кежигүнүнге кандидатка ону бадылаан. Ол бедик идегелди комсомолчу Каня шынзыдып шыдаар. **Х. МОНГУШ.**

ПРОПАГАНДИСТИҢ ИНДИРИ

Экономика өөренир бөлгүм

Партия чырыдыышкынынга әлээн бөөр 90 чыл болурунуң оюнга холбаштыр, башкы Ленинниң чаагай ажыл-амыдыралын колхозчуларга ханы таныштырары амгы үеде мөөң пропагандист ажылымда база бир кол черни эзлеп турар.

Өредилгениң кол темаларын болгаш В. И. Ленинниң төрүттүнгениннден бөөр 90 чыл болурунга холбашкан материалдарны өөренирде, оларны чеди чылдың планнары-биле, СЭКП ТК-ның Декабрь Пленумунуң доктаалы-биле оларны күүседирип дөөш колхозчуларның бүгү күүн мобилизастаар сорулга-биле холбаштырып турар бис.

Чижээ, В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнге уткуштур тематиктиг кежээни колхозтуң клувунга организастааш, аңаа В. И. Ленинниң ажыл-амыдыралының дугайында илеткел болганының соонда, колхозтуң мурнакчылары, ыланғыя комсомолчулар, аныяктар «Улуг Ленин ышкаш чурттаар болгаш ажылдаар» деп көдурлүүшкүннүг патриотчу үүлдерни чугаалап, социалистиг бедиткен хүлээлгелерни алганнар: комсомолчу бызанчы Х. Мөнге бодунун хүнде ажылдап кылыр нормазын 120—150 хуу күүседирин хүлээнген.

Колхоз төвүнге ажылдап турган комсомолчу беш кыстар ыраккы кыштагларда мал фермаларынче үнүп ажылдаар күзелин илереткеш, ажылдап чоруй барганнар. Олар чүгле малчыннар эвес, харын идепкейлиг агитаторлар.

Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры мурнакчы хойжу эш О. Лопсанчаптың үлегерин эдерип, хойжу Чап Дамдын 100 хойдан-на 130 хураган алырын хүлээнгеш, ам ол хүлээлгезин багай эвес күүседип турар.

А. НООЗУН,
Тодаргай экономика өөренир бөлгүмүнүң пропагандизи.

А. Ноозун.

Күш-ажылчы ээлчег

«Тыва тудуг» трезинде бызанчылар бригадазының бригадири Александр Палкин Совет Армиянын хүрээлеңинден эткен чылын халажып чаныш келгеш, тудуг черинге ажылдай берген. Ооң удуртқан бригадазында 22 кижи бар. Бызанчылар бригадазының кежигүннери коммунистиг өзү-биле ажылдаарын, чурттаарын, өөренирин шиитпирлеп алганнар. Ажылчы чоннарның улуг башкызы болгаш баштынчызы Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бөөр 90 чыл болур оюнга күш-ажылчы белектиг ужуражыр дөөш хүн бүрүде нормазын 140 хуудан ажыр күүседирин олар хүлээнген.

Тудугжулар боттарынга алган хүлээлгезинге өө болуп, хүн бүрүде нормазын 150 хуудан өрү күүседип, пионерлер бажыңының тудуун дүрген-даа, шынарлыг-даа чорудуп турар. Бызанчылар Михаил Шабалин, Иргит Мөнге, Алексей Лепешкин олар социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда, хүн бүрүде нормазын 175 хуудан өрү күүседип турар.

ЛЕКЦИЯЛАР БОЛГАШ ДЕЛГЕЛГЕЛЕР

ЛЕНИН ХҮНҮНГЕ УТКУШТУР

Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозта көдээ клуб СЭКП ТК-ның «Амгы үениң байдалында партийжи пропагандазының сорулгаларының дугайында» доктаалын күүседиринче угландырган ажылды чорудуп турар.

Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнге-ле 90 чыл болурунга белеткел ажылдарын чорудуп, клубта «Ленин — Октябрьның баштынчызы», «В. И. Ленин» деп фотомонтажтарны кылган. Библиотекада «Ленинниң оруу-биле коммунизмниң тилелгезинче» деп тускай ном делгелгезин тургускан. «Күрүне болгаш революция», «Коммунистиг кижизидилге дугайында», «Партия дугайында», «Кадрларны шилиириниң болгаш кижизиделиниң дугайында» улуг Ленинниң чогаалдарын ында делгээн.

Клубтуң улуг залында «Чеди чыл планы — ССРЭ-ге коммунистиг тургузуушкуннуң улуг программазы» деп диаграмманы кылган. Диаграмма болза, чырыткылыг келир үе — коммунизмни тургузарынга ажылчы чоннуң идепкейлиг киржилгезинин, аңаа партиянын удуртукчу ролюнуң болгаш коммунистиг субботниктерден коммунистиг күш-ажыл бригадаларынга чедир демисел дугайын чугаалап турар.

Клубтуң көдээ лекторлары «Ильич ышкаш өөренир, чурттаар, ажылдаар», «В. И. Ленин коммунизмниң материал-техниктиг базазының дугайында», «Ленинизм — коммунизм дээш демиселдиг тугу» деп темаларга лекцияларны клубка болгаш фермаларга номчаан.

Оон-даа өске темаларга 6 кижи составтыг көдээ лекторлар бөлүү 17 лекцияларны болгаш илеткелдерни кылган. Клубтуң лекторлары эштер О. Накемл-оол, С. Кимей, А. Тыхеев, Д. Дармажаа, активтер К. Анай-оол, В. Намзын олар Ленинниң амыдырал-чурттаргазының болгаш ажыл-чорудулгазының дугайында беседаларны, солун номчулгаларын ыраккы фермаларга, малчыннарга үргүлчү кылып берип турарлар.

«Ленинниң путевказы-биле», «Владимир Ильич Ленин», «Ленинградтың маадырлыг чоруу» деп киноларны клубка үндүргенин чон кончуг сонуургап көргеннер. Көдээ ажыл-ишчилерниң социалистиг хүлээлгелериниң көргүзүүлерин Суг-Бажы сут-бараан фермазында база делгеп тургускан.

Фермада тускай кызыл булуңну организастаан. Ленин дугайында фотомонтаж болгаш 100 ажыг номнуг библиотеканы ында тургускан. Ферма ажылдакчылары чаа солуңнарны, журналдарны хүннүң ап номчуп турарлар.

Ыраккы одарда малчыннарның пажаазының аңаында көрженин хоорҗуп, ферманың ишти-даштын аштап арыглаарынга клуб ажылдакчылары дузалажып турар бис.

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнге уткуштур концертти школаның уран чүүл бөлгүмү белеткеп турар. Хову турлагларынга В. И. Ленин дугайында монтажтарны, делгелгени апрель 15-тиң бетинде дооскаш, часкы тарылгага белеткелдиг ужуражыр дөөш клубтуң ажылынын планын тургускан. **Б. БАЗЫР-ТАРАА.**

В. И. Ленин болгаш Совет Чепсектиг Күштер

1960 чылдың апрельдиң 22-де марксизмниң гениальдыг теоретиги, бүгү делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң башкызы болгаш баштынчызы, СЭКП-ниң болгаш Совет күрүнениң тургузукчузу болгаш удуртукчузу—В. И. Ленинниң төрүттүнгениннден бөөр 90 чыл ою болур.

В. И. Ленинниң ады бистиң алдарлыг Коммунистиг партиявыстың болгаш Совет күрүнениң бүгү төөгүзү-биле тудуш харылзаалыг.

В. И. Ленин Коммунистиг партияның идеологтуг, организастыг, тактиктиг болгаш теоретиктиг үндезиннери ажылдап кылган, партия дугайында өөредигни тургускан, ажылчын ацгының хөй санныг дайзыннарынга улур кадыг-дошкун демиселге дайынчы, чаңгыс эптиг, улус массалар-биле сырый харылзаалыг марксичи партияны, чаа хевириниң партиязын тургускан.

В. И. Ленинниң шериг өртемнинин талазы-биле өрединиңден бистер социалистиг Ада-чурттуг камгалаарының дугайында, Чепсектиг Күштерни тургузарының үндезиннериниң болгаш принциптериниң дугайында, бистиң армиявыстың буржуаз чурттарның армиязындан үндезин ылгалының дугайында идеяларны болгаш айтыышкыннарны ап турар бис.

Ындыг турбуже бистиң парлагавыска моон мурнунда В. И. Ленин шериг хөрөөнге кичээнгей салбайн турган, база хамааты дайынның чылдарында шериг талазы-биле практиктиг айтырыгларны шиитпирлевейн, ону шиитпирлөөрин партия Төп Комитединиң арай аныяк кежигүннеринге берип турган дээр ындыг бадыткаашкын калбарган турган. Ооң тыптып келген үндезини болза, «Большевик» журналга 1947 чылдың февральда парлаан, профессор Е. А. Разининиң чагаазынга И. В. Сталининиң харыызын шын эвес билген чоруктан үнген. «Ленин болуп шериг хөрөөниң өртемдээни мен деп санавайн чораан» деп И. В. Сталинниц бадыткаашкынын эки угаан көрбейн, чамдык бистиң публицистеривис болгаш төөгүчүлеривис ол ыны эвес тодарадылганы улам ынай хөгжүткеш оон-биле В. И. Ленинниң шериг өртемнинин талазы-биле ажылчорудулгазының ролюн кудулатканнар.

Ындыг болза-даа Коммунистиг партиянын, Совет күрүнениң болгаш оон Чепсектиг Күштериниң төөгүзүнүң бүгү ниитиге билдингир фактылары болза, шериг-теоретиктиг айтырыгларны ажылдап кылырынга, Совет Армияны болгаш Флотту тургузарынга база делегейде бир дугаар социалистиг күрүнениң шериг тургузуун ажылдап кылырынга В. И. Ленинниң ролю шынында кызыгаар чок улуг.

В. И. Ленин улус массаларның революстуг демиселиниң байлак дуржулгазын эң-не овварымчылалдыбыле өөренип база сайзырадып турган болгаш база 1905—1917 чылдарның баштайгы орус революцияларының ырак мурнунда-ла революстуг тулчуушкуннарга партияны белеткеп турар үеэзинде-ле, шериг уран аргазының кол-кол айтырыгларын кончуг кичээнгейлин-биле өөренип турган.

Н. К. Крупская мынча деп бижээн: «Революция болгаш тура-халыышкын дугайында Маркстың болгаш Энгельстиң бижээн үүлдерин Ильич үүгле катап-катап номчуп база сиирдип турган өвес, харын чепсектиг тура халыышкынның техниказын бүгү тала-биле өөренип көрбүшаан, шеригнин уран аргазының талазыбиле эвээш эвес номнарны база номчаан.

В. И. Ленин империализм үеэнин дайыннарының дугайында өөредигни ажылдап кылган болгаш кандыгкандыг ниитилел экономиктиг байдалдар ол дайыннарны өскүдүп турарын көргүспүшаан, дайыннарның хевирлерин болгаш ниитилелдиң дөгжүлдезинге оларның ролюн илереткен, база аңаа үндезилөөн ажылчын ангының, ажылчы чоннарның массаларының, Коммунистиг партияның дайыннарны канчаар көөрүн тодараткан. В. И. Ленин ангыларгыг ниитилелдерниң дайыннарының төөгүзүн теория талазы-биле түүнеп көргеш, дайыннарны чөптүг болгаш чөптүг эвес дайыннарга чарыы, өртем ёзузунуң ылгавырларын берген.

Шериг өртемнериниң эң чугула айтырыгларын ханы билири, кажан В. И. Ленин Совет күрүнениң баштынчызы апарганда, чурттуң камгалалын шын удуртур арганы аңаа берип турган.

Совет әрге-чагырганы чепсектиг күш-биле камгалаары өргежок чугула апаарга, а ындыг байдал Октябрьның баштайгы хүнүнден эгелөөн-ле тыптып келген, чаа армияның тургузуунуң хевирлериниң дугайында айтырыг туруп келген. Ындыг армияны тургузарының аргаларын В. И. Ленин чогаадып кылган. Чаа хевирнин армиязының тургузуунуң үндезининге дараазында принциптер салдынган турар ужурлуун ол айыткан;

армияны Коммунистиг партиянын кым-биле-даа үлеш чокка удуртуру, ооң составын, ацгызын барымдаалап долдурары, эрги армияның шериг тускай өртемнилерин ажыглаары, ажылчы чоннарның иштинден командылаар кадрларны дешпидери болгаш кижизидери, медерелдиг дайынчы чурум, шериглер ортузунга партийжи-политиктиг ажылды бүгү хемчег-биле калбартыры, армияның чон-биле тудуш харылзаазы, шериглерни төпчүдүлгелиг башкарарынга чаңгыс кижиниң удуртулгазын коллегиалдыг принцип-биле дүүштүрери болур.

В. И. Ленинниң айтыышкынын Коммунистиг партия болгаш Совет чазак күүсеткен. Кадржаан, шыңгыы чурумнуг, эки өөреттинген болгаш техника талазы-биле чепсеглеттинген Кызыл Армия тургустунган.

Бо сорулганы шиитпирлөөринге 1919 чылдың мартта болуп эткен Коммунистиг партияның VIII съездиан улуг рольду ойнаан. Доктаамал армияның артык күчүлүүн болгаш ужур-дузазын В. И. Ленин съездиге бүгү тала-биле бүзүредип көргүскен. Шериглериниң иштинге партизаанчы чоруктун артыңчызын камгалаан, чурумнуң болгаш командирлерге ыыт чокка чагыртырының ужур-дузазын билбейн турган «шериг оппозиция» деп адаарларга В. И. Ленин шиитпирлиг ойтур согуушкунну берген. Амгы үениң дайыннарының хевирлерин бүгү тала-биле барымдаалап көргеш, В. И. Ленинниң айтыышкынынга үндезилөөш, партия Чепсектиг Күштериниң бүгү хевирлерин болгаш шериг кезектерин хөгжүдерин чедип алган.

В. И. Ленин артиллерияны болбаазырадып, улам сайзырадыр дугайында, оран-камгалалының, суднолар тудуунун болгаш ужар чүүл үлетпүрлериниң чедиишкинниг ажылының дугайында доктаамал сагыш салып чораан.

Оран камгалалының Советди В. И. Ленинниң киржилгези-биле ийи чыл дургузунда ужар чүүлдүн тудуунун болгаш материал-техниктиг хандырылгазының талазы-биле 200 ажыг айтырыгларны чугаалажып, шиитпирлөөнин чугаалаарга-ла четчир.

Армияны, ужар чүүлду болгаш флотту тургузары-биле кады, партия болгаш чазак ажылчыннарның база күш-ажылчы тарачыннарның ортузундан командылал кадрларны белеткээр талазы-биле ажылды калбартып чоруткан. 1918 чылдың төнчүзүнде бистиң чуртта ортаакы звенонун кызыл офицерлерин белеткээринин талазы-биле 65 училищелерни болгаш кыска хуусаалыг курстарны тургускан турган. 1920 чылда оларның саны 153 четкен. Оларга 1918—1921 чылдарның дургузунда ажылчыннардан болгаш тарачыннардан 53 муң командирлерин белеткээн.

В. И. Ленинниң болунун шуут айтыышкыны-биле 1918 чылдың декабрьда үндезилеп тургускан Кол Штабтың Академиязынга (амгы М. В. Фрунзе аттыг шериг академиязы) улуг болгаш дээди командылал составын белеткеп турган.

Кызыл командирлер Кызыл Армияның командылал кадрларының өзээ апарганнар. Оларның иштинден хамааты дайынның талантылыг шериг начальниктери болгаш шылгарангай командирлери И. Р. Апанасенко, С. М. Буденный, В. К. Блюхер, К. Е. Ворошилов, О. И. Городовиков, Е. И. Ковтюх, Г. И. Котовский, С. Р. Лазо, А. Я. Пархоменко, С. К. Тимошенко, М. В. Фрунзе, В. И. Чапаев олар деп шиитпирлиг ынгеннер.

Ажылчыннарның болгаш тараачыннарның иштинден Коммунистиг партияга кызыгаржок бердинген командир кадрларны белеткээр дугайында сагыш салбышаан, оон-биле чергелештир В. И. Ленин эрги армияның офицерлери болгаш генералдары чораннарның дуржулгазын база билиин Кызыл армияны тургузарына шын ажыглаарын өөренип көрүп турган болгаш оларның иштинден кым-даа алдар хавыяалыг чүүл кылыптар болза ону Совет әрге-чагырга үнелеп көөрүнге белен деп айтып турган.

Хамааты дайынның чылдарында Кызыл Армияга хаан шериниң генералдары болгаш офицерлери чораннардан шупту 40 муң ажыг кижи шериг албаны кылып турганнар. Оларның бүгү ажыл-чорудулгазы Коммунистиг партияның чоруткаңнары — шериг комиссарларының удуртулгазына болгаш контролюнга чоруп турган. Совет командирлер, комиссарлар болгаш армияда коммунистер-биле кады ажылдап турган, эрги шеригнин дыка хөй генералдары болгаш офицерлери турганнар Совет әрге-чагырга шынчы бараан болуп турганнар. Сөөлүреди Совет Эвилелиниң маршалдары болгулаан А. И. Егоров болгаш Б. Ш. Шапошников, 1919—1920 чылдарда Совет Чепсектиг Күштериниң Кол командылакчызы турган С. С. Каменев болгаш өскелер-даа оларга хамааржыр.

В. И. Ленин хамааты дайынның чылдарында Кызыл Армияның иштинге әрге-чагырганы чаңгыс холга бөөр чурум дугайында айтырыгны өн чидин-биле тургузуп турган. Ынчалза-даа Совет өрге-чагырганың баштайгы чылдарында, кажан идеология талазы-биле белеткеттинген командирлер чок турган үеде, эрги армияның шериг специалистеринге долузу-биле бүзүреп болбас тургав. Ынчангаш әрге-чагырганы чаңгыс холга бөөрин армияга болгаш флотка кызыгаарлаар ужурлуг болган. Ындыг кызыгаарлаашкынның хевири болза армия биле флотту партийжи-шын удуртулга-биле хандырарынга улуг рольду ойнаан шериг комиссарлары болур.

Оон-биле чергелештир шериг комиссарлары әрге-чагырганы чаңгыс холга бөөринин партийжи шугумун шуут ап кагбайн турган.

Әрге-чагырганы чаңгыс холга бөөр айтырыгның дугайын болгаш командылал кадрларның ролюнуң дугайында В. И. Ленин армияга чурумну быжыглаар сорулга-биле сырый холбаштырып турган. Совет шериглериниң иштинге шыңгыы, революсчу чурумну тургузарын В. И. Ленин негеп турган. «Чурумга болгаш революсчу шериг өзуга удур чаңгыс-даа кем-буруулуг үүлгедиг бурууаттырып кезеттинмейн артпас ужурлуг» деп В. И. Ленин бижээн.

Совет шериг чурумунуң принципиалдыг чаа ылгалының тодарадылгазын В. И. Ленин берген. Ол чаа чүүл чүдел дээрге, шериглер бодунуң армиязының сорулгазын, дайынның чөптүүн болгаш сорулгаларын билири, Төрөөн чуртунуң мурнунга олар бодунун хүлээлгезин медерелдин-биле билири болур. Бистиң шериг албаныгларывысты кижизидериниң кол аргазы—бүзүредири болур. Чүгле эң-не әргежок чугула апарган таварылгалар албадалдың хемчеглерин хереглеп турар.

В. И. Ленин шериглериниң медерелдин, чурумнуу болгаш дайынчы аргалыы тудушкак харылзаалыг болурун айтыышаан, партийжи-политиктиг ажылды кайда-ла кичээнгейлиг, эки чорудуп турар болдур, ында өө-харыысалга чок, салдынчак чорук турбас, чуруму дыңзыг, дайынчы эрес тура-соруу бедик болур деп чугаалаан.

Шериг кадрларның, чаңгыс кижиниң удуртулгазының, шериг чурумнуң болгаш партийжи-политиктиг ажылдың дугайында ленинчи айтыышкын Совет Чепсектиг Күшке ам-даа улуг үнелиг-биле хевээр арткан.

Хамааты дайынның чылдарында В. И. Ленинниң шериг талазы-биле ажылы шериг тургузуунуң болгаш экономиказының айтырыглары-биле кызыгаарланмайн турган. В. И. Ленин болгаш партияның Төп Комитеди ниитизи-биле Кызыл Армияның дайынчы чорудулгаларын удуртуп турган.

В. И. Ленин чазактың баштынчызы болган чүве төлөөде шериг командылал черлери-биле үргүлчү харылзажып, фронтуларда байдалдың дугайында илеткелдерни база телеграммаларны овварымчалыг өөренип көрүп турган болгаш болуушкуннарны доп-дораан-на кичээп көре бөөр турган.

В. И. Ленинниң шериг талазы-биле удуртулгазының стилиниң өнзазы ооң коллегиалдында болуп турган. Чурттуң оран камгалалының эң чугула айтырыгларының дугайын В. И. Ленин болза партия ТК-ның кежигүннери, улус комиссарлары, көскү командирлер болгаш политажылдакчылар-биле аяавыла сүмележир турган.

Кол-кол операцияларның бүгү планнарын, дайынның чоруп турарының үеэзинде совет шериглериниң согуушкуннарының кол угланыышкыннарын тодаргайлаарын, фронтуларда күштериниң улуг мөөнөөшкиннерин болгаш оон-даа өске айтырыгларны В. И. Ленинге баштаткан партияның Төп Комитеди шиитпирлеп турган.

В. И. Ленинниң дорт удуртулгазыбиле Деникинниң, Юденичиниң, Врангельдиң ак-гвардейжи шериглери чылча шаптырган болгаш ак-поляктарның халдаашкыны үзүткаттынган.

Хамааты дайынның чылдарында чурттуң камгалалын удуртуп турган ленинчи дуржулга болза Ада-чурттуң дайынында Коммунистиг партияга, совет шериг кадрларга үлегер болуп турган.

В. И. Ленинниң шериг өртемниниң талазы-биле биске артырып берген өөредии—бистиң партиявыстың болгаш Совет Чепсектиг Күштериниң улуг чедиишкини, шериг тургузуун болгаш ССРЭ-ниң шериг күчүзүн быжыглаарының айтырыгларына дээштиг удуртулга болуп турар.

Я. МОШАЯК.

ХОЙЖУЛАР!

Социалистиг чарышка берген сөзүңерни ээлеңер!

БҮЗҮРЕП БОЛУР

Монгуш Балчыыр — Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң дуржулгалыг хойжуларының бирөөзи. Бо чылын 100 хой бүрүзүнден 150 хураганны өстүрүп алыр дээн социалистиг хүлөөлгезин күүседир дээш ол кызымаккай ажылдап турар.

Оон төрүүр бүгү 310 хоюндан ам 280 хой төрөөн, оларның 282 хураганы бүрүн ажаап алдынган.

Хойжунуң ажылдап турары черле үлегерлиг: хойнуң үлегерлиг улуг кажаазының көрженги өки аштаттынган, хураганнар улуг, биче аайы-биле үш үзүк өрөөлдерде турар, чаа төрөөн хойларны ажаар аңгы бир өрөөл база бар.

— Кыштың байдалы берге турзажок, бодумда хойларны хүр чыл ажырар аргалыг болдум. Ажаалда болгаш азырал өки турда, харның улуу-даа, сооктуң күштүү-даа коргунчуг эвес болдур-ийин. Бодумга алган социалистиг хүлөөлгем күүсеттинер өөрзинге бүзүреп болур — деп, хойжу өш Балчыыр чугаалап түрар.

М. Бегзи.

ХҮЛӨӨЛГЕ-ДАА, АЖЫЛ-ДАА ЭКИ

Бистиң районнуң Ленин аттыг колхозунда хойжу Монгуш Шактар-ооллуң коданында 507 баш хой бар. Олар менди чыл ашкан. Төрүүр 274 хойнуң 227-зи 229 хураганны төрөөн.

— Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры өш Лопсаңчаптың үлегери-биле ажылдап турар мен. Чоокта чаа оон бодунга чордум, дуржулга солчуушкунуг беседа кылган бис. Хойларны чылда ийи эдериштирип төрүдериндеи хөй хураганны — 100 хойдан-на 150 хураганны алыр дээш ажылдап тур мен — деп, өш Шактар-оол чугаалаан.

Бо хойжу чыл бүрүде мал чемин боду база белеткеп ап келген. Ам оон кыштаанда 5 тонна сиген, 2 тонна сула далганы бар. Бо чылдың күзүнүнде 25 тонна сигенни боду белеткээрин хойжу хүлөөнген. Чеди чылдың ийиги чылында хой ажылынга бедик түннелдерлиг болур дээш ол колхозтуң хойжузу өш Комбужапты бо хойжу чарышка кыйгырган.

М. Аспан-оол,
Чаа-Хөл район.

СОВХОЗТА ХОЙЖУ

Таңды районда «Межегей» совхозтуң хойжузу Оюн Сыраты бо чылын 100 хойдан-на 140 хураганны өстүрер деп чарышка сөзүн берген.

Ол херек кырында кызымакдаа ажылдап турар. Оон бүгү хойлары кыштың берге үезин шыдамык өрттип келген, чаңгыс-даа баш хой хораваан. Ам төрөөн 80 хойнуң 93 хураганнары чаагай доругуп турар.

О. Нуслай-Шуру.

БАЙ-ТАЙГАДАН МЕДЗЗЛЕР

«Найырал» колхозтуң хойжузу Иргит Доржу чеди чыл дургузунда хой ажылынга мурнакчы болуп, ниитизи-биле 2010 хураганны бодунуң төрөөн колхозунга өстүрүп берген, а эрткен чылын 251 хойнуң 301 хураганын ажаап алган болгаш хой бүрүзүнден 2 кг дүктү кыргаан.

Чеди чылдың ийиги чылында 100 хойдан-на 130 хураганны алырын, хой санындан 2,5 кг дүктү кыргыырын өш Доржу аазаан. Сөзүн өөлөөр дээш бодунуң кадайы — Иргит Сымчаан-биле кады ол чүткүдүг ажылдап турар. Оон хоюнуң күжү семис. Ам төрөөн 220 хойнуң 230 хураганын менди камгалап алган. Бодунуң күжү-биле коданга 20 тонна сигенни 15 километр черден сөөртүп алган.

А. Адыгбай.

* * *

— Боттарының социалистиг хүлөөлгелерин ыяавыла күүседир дээш эки ажылдап турар хойжуларның дугайын область солуннарындан номчаан, бистер база-ла оларның-биле бир дөмей ажылдаар болгаш ажылдың бедик түннелин көргүзер-бис — деп, Сталин аттыг колхозтуң хойжулары чугаалап турар.

Хорагай Даржаа бо чылын 100 хой санындан 125 хураган, хой бүрүзүнден 2,5 кг дүк алыр деп социалистиг хүлөөлгелиг, ынчаарга ам төрөөн 315 хойнуң 316 хураганы камгалап алдынган. Сержиң Самбыйның 224 хою төрөөн, оларның 225 хураганы бүрүнү-биле эки доругуп турар. 100 хойдан-на 130 хураганны ап шыдаарын ол бүзүредип турар.

О. Монгуш.

* * *

Ол-ла колхозтуң алаан хөй хойжулары чазаларже кешкүлей бергилээн. № 2 хой фермазының 2400 баш (8 кодан) хою чазаглар одарларында одарлап эгелээн.

Мал кажааларын немей тудар тускай бригада өш Бөртек-ооллуң удургулгазы-биле он хонук иштинде улуг хойнуң 4, хураганның 3 кажааларын тутган.

И. Доржу.

ОЛАР БАЗА-ЛА МУРНАКЧЫЛАР

Барыын-Хемчиктиң «Большевик» кедээ ажыл-агый артелинде Х. Лексоо ам тос чыл ажыг ажылдап келген дуржулгалыг хойжу. Эки ажаалданың, азыралдың болгаш одарладыышкынның түннелинде, оон бүгү хойлары хүр чыл ашкан.

— Бо чылын 100 хойдан-на 130 хураганны алырын, хой бүрүзүнден 2 кг дүктү кыргыырын, ынчангаш чеди чылдың чедиишкиннеринге күш-ажылчы үлүүмнү киирерин хүлөөнген мен — деп, бо мурнакчы хойжу чугаалап турар. Ам оон коданында төрөөн 213 хойнуң бүгү хураганнары менди ажаап алдынган.

Коммунист Байыр ол колхозтуң база-ла мурнакчы хойжузу. Чылда хойну ийи удаа эдериштирип төрүдер арга-биле 150 хураганны 100 хой санындан алырын ол хүлөөнген. Баштайгы ооллаашкын төнер чоокшулаан, ам төрөөн 240 хойнуң 244 хураганы бүрүн ажаап алдынган.

Бо хойжуларның кайызындаа көк сиген, сула, дус четчири-биле бар.

О. Өөтек-оол.

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунда библиотеканың ажылдакчызы комсомолчу М. Донгак номчукчулар-биле ажылды эжидип, янзы-бүрү монтажтарны кылып турар. Ылангыя В. И. Ленинниң төрүттүнген күнүнден бөөр 90 чыл болурунга холбаштыр Ленинниң ажыл амыдыралының дугайында монтажтарны кылган.

Чурукта: М. Донгактың монтаж белеткеп олурары.

Фото Д. Чондан-ооллуу.

Даргавыс кажан келир ирги?

«Тыва асбест» комбинадының Чыргакы бажында тудуг материалдары белеткээр участогу бар. Ынду 300 ажыг кижи чурттап, ажылдап турар. Ол дээрге, дыка хөй ажылчы чон-дур, олар Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суур Советинге хамааржырлар.

Бистиң суржугажывыстың бодунда база ында чурттап турар ажылчыннарның амыдырал-чурттал газында чедер-даа, четпес-даа чүүлдер бар дээрзи черле билдингир. Совет кижи дугайында сагыш салыышкын бистиң совет күрүневистин амыдыралының кол хоойлузу болгай. Ындыг турбуже, Кызыл-Мажалык суур Совети, оон күүскому бистиң участогувусче кандыг-даа сагыш салбайын, ында чонуң амыдырал-чуртталгазын болгаш ажыл-херектерин сонуургап көрбейн турары хомданчыг.

Чер-чер Советтеринге сонгулдаларның соонда, суур Советинге өлөөн каш даргалар халашкан дээр чүве. Ол чорук суур Советинин даргаларының бистиң участокка келбейн турганынга база чылдагаан бооп болур-ла ыйнаан. Ындыг-даа болза, амгы даргавыс өш Барков мурнунда даргаларга көөрде, өлөөн үр ажылдап турар кижи дээр чүве. Моон Кызыл-Мажалыкка чораан чамдык эштер өш Барковка ужурашкан, ажыл-албан, амыдырал-чуртталга дугайында айтырыглар тургузуп, чамдык негелдер кылырга, «удавас чеде бөөр мен, ажылынар-биле, амыдырал-чуртталганар-биле таныжып көөр мен» деп-ле аазаан болгур, а херек кырында даргавыс келир хамаан чок, шимээни безин дыңналбастаан, ам бир чыл ажып тур.

Даргавыстың биске келирин кончуг-ла күзеп турар бис, чуге дээрге, бистиң амыдыралывыстың иштинден суур Советинге шуут хамаарышкан айтырыгларывыс болгаш негелде, дилеглеривис дыка-ла хөй. Чижөөлөөрге, аарыг-аржык болган таварылгада биске өмнелге дузаламчызы кончуг негеттинип келир, дурум өмнелге чери бисте чок, ынчангаш кижилер аарый бергеш, 70 ажыг км черге (Кызыл-Мажалыкче) чоруур, а чамдыкта аараан кижилерни өмнелгеге чедирер транспорт талазы-биле-даа бергедей бөөр чоруктар бар. Бисте эте школа бар, оовустуң-даа ажылында чедер, четпес чүүлдер бар болуп турар. Оон ыңай, янзы-бүрү бараанар, аъш-чем болгаш культурлуг хандырылга дээш, кижилерниң амыдыралынга хамаарышкан черле чү турбас дээрил.

Бо-ла бүгү чүүлдерни өөренип, чугулага көргеш, бистиң дугайывыста доктаамал сагыш салырын райкүүскомдан болгаш Кызыл-Мажалык суур Советинин күүскомундан бистиң участоктуң ажылчыннары дилеп турар.

Д. ЛОПСАН.

Шиитпирлээр өйү келген

Таңды районнуң «Межегей» совхозунда чурттаар бажынга бир бичии өрөөлди кожа туткаш, ону клуб кылдыр ийи чылдың мурнунда дерип тургускан.

Ынчалза-даа совхозтуң ажылчыннарының, албан-хаакчыларының өзүп турар культурлуг негелдезин ол хандырып шыдавайн турар. Клубтуң бажыңы делгем эвес, аңаа концерт, шии көргүзеринге таарымчалыг байдалдар тургустунмаан. Моон ужурунда областың хөгжүм-шии театрының артистери, районнуң Культура бажыңының ойнакчылары база өскедаа колхозтарның культбригадалары бистиң суурувуска кээп, оюн көргүспейн турарлар.

Ындыг турбуже, чонуң культурлуг негелдезин хандырарынга таарымчалыг ёзулуг клубту тургузарынче совхозтуң дирекциязы мынчага чедир сагыш салбайн турарын кижи кайгаар чүве!

В. ШОЙЛАА.

Школа чыларның концерттери

Эрзинниң школачыларының часкы дыштанылгазы хөглүг болуп эрткен. Комсомол райкомунуң болгаш районнуң улус өөредилге органнарының инициативазы-биле школачыларның бот-тывынгыр уран чүүлдеринің район көрүлдези база болган. Көрүлдеге ниитизи-биле 252 школачылар киришкен.

Түннел концерт. Мурнуку көрүлдеерден-не бирги черни өөлепки дег деп санаттырган «Кызыл сылдыс» колхозта чеди чыл школазының школачыларының В. И Ленин дугайында ыры-биле концерт эгелээн. Ук концертке 20 ажыг шилиттинген көргүзүглер болган. Ылаңгыя «Кызыл сылдыс» колхозта школаның танцы бөлгүмүнүң киржикчилери ургларның күүсеткени «Гопак» деп украин танцызы, ол-ла школадан пионер Сүге-Маадырның күүсеткени «Аъттыг кижи» деп танцызы, Бай-Даг ортумак школаның хылдыг хөгжүм болгаш танцы бөлгүмүнүң көргүзүглери, Нарынның сес чыл школазындан Зоя Шимит биле Чечекмаа Бады оларның «Чоннуң үнү» деп ыры күүсеткени көрүкчүлерге онза солун болган. Олар аныяк салгакчыларның уран чечен мергежилиниң өзүп турарын херечилеп турар. Бо удаада бирги черни кызыл-сылдысчылар өөлөөн, ийигизин —байдагжылар, үшкүзүн — нарынчылар өөлөөн.

Ол-ла хүннерде Эрзиниң ортумак школазынга районнуң школачыларының холдуң уран-кылыгларының болгаш техниктиг чүүлдерниң делгелгезин база организастаан. Ук делгелгеге Нарын сес чыл школазының өөреникчилериниң физика, биология кичөөлдеринге чогаадып кылган херекселдери, даараан чүүлдери өки үнелелди ап, бирги черни өөлөөн. Ийиги черни Эрзин ортумак школазы алган.

О. МАНДАРЫЙ.

„Улуг-Хая“ фермазында байдал

Улуг-Хем районнуң «Улуг-Хая» колхозунуң № 1 сүт-бараан фермазы чеди чылдың ийиги чылының баштайгы ийи айында ниитизи-биле 3228 кг сүт саар турган, 4434 кг-ны саап, сүт саалдазының талазы-биле колхозтуң өске фермаларын мурнап турган. Бо чылдың 1 кварталында күрүнеге садар сүт планын ажыр күүсеткен болза-даа, мартта 2 муң кг сүт садар планын чүгле 920 кылдыр күүсеткен.

Бо болза фермада сүт саалдазының кудулап турарының херечизи болур. Чижөө, январь-февраль айларда 2169—2365 кг сүт сагдынган болза, мартта 1724 кг болган ийикпе, азы мурунда айларныбиле деңнөөрге сүт саалдазы 22—28 хуу кудулаан. Моон чылдагааны болза, саар инектериң ажаалда, чемгерилгезин багай организастаанында, бар аргаларны болгаш курлавырларны чөп ажыглаваанында, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер хемчеглерни албаанында.

Фермада саар 166 инектен ам чүгле 36 инекти саап турар. Ол инектерге 9 саанчыны быжыглаан, саанчы бүрүзү 2—5 инек саап, ажаап турар. Ажылды шак мынчаар хуваагаан чорук күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн чавыздып, күшхүнүнүң төлевирин улгаттырган.

Саанчылар Т. Билзикпаа, Күнзенмаа, Т. Эля олар боттарында быжыглаан инектериниң ажаалда, чемгерилгезинге сагыш салбайн келгенибиле инектериң күжү арган, сүдү эвээш. Чаа төрүттүнген бызаалар-ны багай ажааганындан Күнзенмаадан 2, Т. Элядан 1 бызаа өлген.

Колхоз баштаар чери болгаш партия организациязы саанчыларның амыдырал-чуртталгазынче кичөөнгей салбайн турары-биле сүт-бараан фермазының саанчылары солчур азы ажылын каапкаш, өске организацияларга ажылдай бөөр чоруктар бар.

Фермада мал чеминиң чогу-биле саар инектерни тургузу азыравайн, чер одарладып турар. Колхозтуң Баян-Колда белеткээн 100—100 тонна силозу мынчага чедир ажыглаттынмайн чыдар. Ферма эргелекчизи Шактар-оол, колхоз даргазы Талчың оларның улуг хат хадаанызиле Баян-Колче машина чоруй албас апарган деп турары шын эвес.

А. КУМАЯК.

Парлаттынмаан чагааларның изи-биле

Каа-Хем районнуң «Тере-Хөл» колхозунуң төву Күнгуртуг суурда харылзаа салбырының, ылаңгыя радио белдириниң ажылында, почта чедирилгезинде улуг четпестер барын «Шынның» номчукчузу редакцияга бижээн.

Редакцияның чоруткан материалынга областың харылзаа эргелелиниң начальниги К. Лавриновичиниң харыылаары-биле алырга, Күнгуртуг суурда харылзаа салбырының начальниги Жидеевтиң харыысалга чогу-биле салбырның ажылынга четпестер тургустунуп, радио белдири доктаамал эвес ажылдап, почта чедирилгези багай турган. Харылзаа салбырының ажылын ажылчы чонуң негелдезиниң деңнелинге чедир тургузар сорулга-биле организастыг ажылды чоруткан соонда, ук салбырның ажылы экижээн.

АЙТЫРЫНАР—ХАРЫЫЛАП БЕРЭЭЛ

АКШ-тың күрүне тургузуу болгаш политиктиг партиялары

«Шынның» номчукчузу Д. Сат АКШ-тың күрүнези кандыг тургузуглугул? Каш штаттар барыл? Оларны кымнар башкарып турарыл? Ында политиктиг каш партиялар барыл? Ону кым башкарып турарыл? деп айтырыгны харылап бээрин дилээнин ёзугаар адаанда допчу тайылбырны редакция берген.

АКШ—капиталистиг делегейде эң улуг күрүне

Американың Каттышкан штаттары (АКШ) Сонгу Американың төп кезиинде туруп турар күрүне. Оон чуртунуң девискээри 9 миллион 363 муң дөрбелчин километр, чурттакчы чону 176 миллион 500 муң кижи. АКШ-тың чурттакчы чону хөй нациялардан тургустунган. Оон үндезин чурттакчылары болур индейлерниң болгаш өскимостарның саны дыка кызырылган. Амгы үеде чонуң хөй кезии болуп турар американнар шаанда Европадан (колдуунда Англиядан болгаш Ирландиядан) көжүп барган улустарның үре-садылары бооп турар. Күрүненің херектерин англи дылга чорудуп турар.

АКШ капиталистиг чурттарының иштинде эң-не сайызыраңгай индустриал-аграрлыг чурт. Делегейниң капиталистиг чурттарының бүгү-ле үлетүр бүдүрүлгезинің 50 хуу хирези, кедээ ажыл-агый бүдүрүлгезинің 25 хуу хирези АКШ-тың үлүүнге өнаажып турар. Мал ажылы—кедээ ажыл-агыйның кол адыры, ынчалзажок чер ажылы база-ла дыка сайызырангай.

Чурттуң экономиказында капиталистиг хуу өнүү тергиидээн болгаш ында күрүне өнүзү шоолуг эвес черни өөлеп турар.

АКШ-тың күрүне тургузуу

АКШ болза күрүне тургузуунуң талазы-биле федеральдыг буржуаз республика. Республиканың конституциязын 1887 чылда чогаткан болгаш 1889 чылдан бөөр күштүг болуп турар.

Чурт-чагырга талазы-биле АКШ 50 штаттардан болгаш бир найысылал округтан тургустунган, ынчангаш каттышкан штаттар деп адаан ужуру ол. Чурт-чагырга талазы-биле хуваалданы кылырда нацияларның онзагай байдалдарын барымдаалавайн, чүгле чурт девискээр аайын барымдаалап турар. Ындыг төлөөде, нациялар чаңгыс аай эвес, аңгы-аңгы штаттарда үүрмектели берген. Ол чорук нацияларның деңнөөрге ханды рарын буржуаз демократиянын херекке албайн турарын херечилеп турар.

АКШ-та бүгү экономиктиг болгаш политиктиг өргелер өвээш санныг капиталистерниң — монополистерниң болгаш буржуаз партияларның холунда мөөнеттинген. Олар боттарының политиктиг эргелерге ыры-биле күрүне болгаш чер-чер эргелерге ыры-биле кыдыгыр ыры-биле кыдыгыр ыры-биле кыдыгыр

А. И. Микоянныҥ Багдадта чеде бергени

БАГДАД. (СЭТА). СССР-ниҥ Министрлер Чөвүлелиниҥ Даргазыныҥ Бирги оралакчызы А. И. Микоян тускай «ИЛ-18» самолёт-биле апрельдиҥ 8-те Багдадта чеде берген. СССР-ниҥ даштыкы садыг министириниҥ оралакчызы И. Ф. Семичастнов болгаш СССР-ниҥ ДХМ-ниҥ Чоокку Чөөн чүк чурттар килдизиниҥ эргелекчизиниҥ ораланчызы А. Д. Щиборин ону үдеп чоруур.

Премьер-министр Касем баштаан Ирак чазактыҥ нежигүннери, күрүнениҥ харыысалгалыг ажылдакчылары, ирак шеригниҥ дээди офицерлери, дипломаттыг корпус, СССР-ниҥ Иракта элчин чериниҥ бүгү составы элчин Г. Т. Зайцев баштадыр, ирак найысылалдыҥ хөй-ниитизиниҥ төлээлекчилери Багдад аэродромунга бедик аалчыны уткуп алганнар. Аэродромдан хоорайже баарыныҥ бүгү орук дургузында А. И. Микоянга Багдадтыҥ муҥ-муҥ чурттакчылары байыр чедирип, совет-ирак найыралдыҥ алдары дээш лозуҥнарны салып турганнар.

Черниҥ кылымал үшкү совет эдеринчизиниҥ ужудуушкуну соксаанныҥ дугайында

1958 чылдың май 15-те салып үндүрген Черниҥ үшкү кылымал совет эдеринчизи 1960 чылдың апрель 6-да атмосфераныҥ дыгыш каттарынче кирип келген болгаш бодунуҥ ужудуушкуну соксаан.

Эдеринчи 691 хонукта ужудуп келген болгаш ол үениҥ дургузунда 448 миллион километр хемчээлдиг делгемни ужудуп эткен.

Совет Эвилелиниҥ девискээринде тургускулаан хайгаарал станциялары үшкү эдеринчиниҥ сөөлгү радио медээлерин апрельдиҥ 6-ныҥ эртенинде ооҥ боду 10.035 дескиниишкинин кылып турар үеде хүлээп алган болгаш ССРЭ-ниҥ хайгаарал черлериниҥ көрүп болур зоналарындан ооҥ үне бээринге чедир ону демдеглеп ап турган.

Санылгаларга үндезилээш база сөөлгү удаада бөмбүрзектиҥ барын талакы чартыынга чоруттунгулаан хайгаарал шинчилелдериҥ медээлерин ёзугаар алырга, эдеринчи болза болунуҥ 10.037-ги дескиниинде 87 хире минутада Черни бир долганыр үелиг турда ооҥ бодунуҥ ужудуушкунун соксаткан. (СЭТА).

Президент Эйзенхауэрниҥ чугаазы

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Апрель 4-те республиканчы партияныҥ хөрээженнер конференциязыныҥ киржикчилериниҥ мурнунга президент Эйзенхауэр болур деп турар сонгулдаларга уткуштур чүве чугаалаан.

Көрейге даймныҥ соксааны болгаш тайбыныҥ хевээр артканы республиканчы чазактыҥ ачы-хавыязы кылдыр көргүспүшаан, президент Эйзенхауэр Каттышкан Штаттарныҥ «күш дөгээриниҥ» политикалыныҥ тургустунуп келген чылдагааны коммунистиг айыл деп адаар үүлүүн үржүү кылдыр бадыткап турган. Ооҥ сөзү-биле алырга, АКШ-ка ол политика «чугле дайынны болдурбазын хандырар эвес, харын база чепсегленишкинни дүжүреринге, делегейге тайбынны чедип алырыныҥ сорулгаларына ажыктыг чүткүлдүҥ кара чаҥгыс үндезинин» хандырып турар.

Республиканчы партия тайбынбиле чергелештир америк улустуҥ чечектелишкинин хандырар деп бодунуҥ дыҥнакчыларынга аазавышаан, Эйзенхауэр дараазындагы президент республиканчы партиядан соҥгуттурар дээрзинге бүзүрелдиин илереткен.

М. БОТВИННИК—М. ТАЛЬ

Хөл-шыдыраа талазы-биле делегейге бирги чер дээш М. Ботвинник-биле М. Тальдың аразында маргылдааныҥ моон мурнунда соҥгаарлаттынган турган он бирги салыы апрель 8-те ССРЭ-ниҥ хөл-шыдыраа клубунга уламчылаан. Ботвинниктиҥ көжүн бижээн чагаа хавын ажыдыптарга, ол 41-ги көштү мерзе-биле 18-че көшкен болган. Ол көштү кылырынга делегей чемпиону апрель 7-де 40 минута ажыг үе бодангаы солун. Тальдың шалыптыг харыы көштериниҥ сөөлүнде кара таланың е6 оглунуҥ кошкаанындан болгаш Ботвинниктиҥ ноянының ажык апарганындан кара талага берге байдал тургустуна берген. Гроссмейстер Таль кара таланың ноянынче уран халдавышаан, бир бода каап бергеш, ооҥ соонда Ботвинниктиҥ ийи оглун улаштыр алгаш, демги бодазының орнун эгидип алган.

Ботвинник чүгле мерзе-биле ойнап турган деткерлип алырын сөөлгү катап шенеп көрген. Ынчалза-даа ооҥ аныяк удурланыкчызы артык күжүн биеэги хевээр артырып алган болгаш ооҥ типилелгези чайлаш чок болу берген. 72-ги көште Ботвинник уттурганын билинген.

Ам сан Тальды ажыг болуп— 6,5 : 4,5 болган.

Я. РОХЛИН,
хөл-шыдыраа талазы-биле делегей арбитри.
(СЭТА).

Он күрүнелериҥ чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле комитединде

Совет төлээлериҥ медеглели

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Апрельдиҥ 8-те 10 күрүнелериҥ чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле комитединге совет төлээлер медеглед кылган, ында болза чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүреринниҥ айтырыгларын дөрт неделя иштинде чугаалажып келгениниҥ дургузунда чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрер дугайында кереэниҥ тодаргай үүлдерин ажылдап кылырынче ол күрүнелер амна кириптер хире туруштарныҥ ындыг чоокшулажыышкыны ам-даа чедип ап шыдаттынмаан дээрзин айыткан. Ынчалза-даа, бис бодаарывыска, чамдык чугула айтырыгларныҥ талазы-биле бот-боттарын чамдык билчир чорук чедип алдынган деп медеглелде демдеглээн.

Мону барымдаалаан, КНО-нуҥ Кол Ассамблеязының 1959 чылдың ноябрь 20-деги резолюциязында салдынган сорулгаларны чедип алырыныҥ оруу-биле комитеттиҥ ажылынга бурунгаар депшилгени кылыр төлээде, чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүреринниҥ кол-кол принциптерин чогаадырынче кирери эргежок чугула, ынчангаш ол принциптерге дүүштүр чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрер дугайында кереэ ажылдаттынып кылдынган турар ужурлуг деп түннелди Болгарияныҥ, Польшаныҥ, Румынияныҥ, Совет Эвилелиниҥ болгаш Чехословакияныҥ төлээлери кылган дээрзин медеглелде чугаалап турар.

Социалистиг күрүнелериҥ төлээлериниҥ даасканын ёзугаар «Чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүреринниҥ кол-кол принциптерин» чугаалажып көөрү-биле совет төлээлер комитетке киирген.

Ол документинде чугаалааны:

10 күрүнелериҥ чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле комитединиҥ киржикчилери күрүнелериҥ чазактары, КНО-нуҥ Кол Ассамблеязының XIV сессиязының 1959 чылдың ноябрь 20-деги «Чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрер дугайында» резолюциязын удуртулга болдурбушаан, соҥгаарладып болбас практиктиг сорулгалар кылдыр дараазында принциптерге үндезилеттингеш бүгү күрүнелериҥ чепсегленишкинин бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрерин боттандырар кылдыр хүлээп ап турлар (ол принциптерге дүүштүр чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрер дугайында кереэни ажылдап кылган турар ужурлуг):

1. Чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүреринге хамааржыр үүлдер — бүгү чепсектиг күштерни тарадыры, бүгү чепсегленишкиннерни узуткаары, шериг бүдүрүлгезиниҥ бүгү хевирлерин соксадыры, даштыкы девискээрлерде бүгү-ле даштыкы базаларны узуткаары, ол девискээрлерден даштыкы шериглерни үндүргеш, оларны тарадыры, ядролуг, химиктиг, бактериологтуг болгаш ракеталыг чепсектерни хоругдаары, ындыг чепсектерни бүдүрериҥ хоругдаары болгаш ооҥ курлавырларын узуткаары, күрүнелерге шериг херектерин организастаарынга тургустунгулаан органнарны болгаш албан черлерин (кол штабтарны, шериг министерстволарын болгаш оларныҥ чер-черде органнарын) дүжүрери, шериг хөрээнге өөредир чорукту хоругдаары, шериг талазы-биле соругларга акша-хөренги чарыгдаарын соксадыры болур.

2. Чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрерин чепшээрештинген дес-дараалыг чурум ёзугаар чадалар-биле чорудар болгаш шыҥгыы доктааттынган хуусаада — 4 чыл иштинде дооскан турар.

3. Чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүреринниҥ программазында көрдүнген бүгү-ле хемчеглерни күүседирин улустар аразының контролюбиле боттандырар, ол контрольдуҥ хемчээли чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле хемчеглериҥ чада бүрүзүнде чоруттунар хемчээлинге болгаш шынарынга дүүшкен турар ужурлуг. Чепсегленишкинни дүжүрерин контрольдаар болгаш инспекциялаар чорукту организастаарынга улустар аразының контроль талазыбиле органын тургузар, ол органны тургузарда чепсегленишкинни дүжүрер дугайында кереэниҥ чарылбас кезээ болур тускай дурумге үндезилеттингеш хөделип турар бүгү күрүнелерни барымдаалап көөр апаар.

4. Чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүреринниҥ программазын күүседип дооскаными соонда боолаар чиик чепсектер-биле чепсеглеттинген болгаш чүгле иштики корум-чурумну тударынга база хамаатыларныҥ хуузунда айыл чок чоруун камгалаарынга таарыштынган, шыҥгыы доктааттынган хемчээлдиг, кайы-даа тала чөпшээрешкен санныг полиция (милиция) күрүнелериҥ эргезинге арткан турар.

5. Чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүреринниҥ программазын күрүнелерден боттандырар чорукту соксаткан азы кереэ-биле көрдүнмээн кандыг-бир негелделерни күүседириҥден хамаарыштыр ону көрген туруп болбас.

Бир эвес чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрер дугайында кереэни кандыг-бир күрүнениҥ талазындан оюп кааптарын азы үрөөрин ораладжыр таварылга болу берзе, КНО-нуҥ уставының негелделериҥе дүүштүр ындыг үрекчиге удур хемчегни алыры-биле ол дугайында айтырыгны Айыл чок чоруктуҥ Чөвүлели болгаш КНО-нуҥ Кол Ассамблеязы доп-дораан чугаалажып көөр апаар.

10 күрүнелериҥ чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле комитединиҥ киржикчилери күрүнелериҥ чазактары болза, үстүнде айыттынган принциптерге дүүштүр чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрери кижи төрелгетенге быжыг тайбынны амгы салгакчыларныҥ амыдырал-чуртталгазының үезинде-ле хандырар дээрзинге бүзүрелин илергейлеп турлар.

Чаагай күзелдиҥ демдээ кылдыр, чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрер дугайында кереэни аҥ-не дүргени-биле чарарынга чогуур негелделерни тургузар сорулга-биле комитеттиҥ киржикчилериниҥ ядролуг чепсектиг болуп турар күрүнелери ындыг чепсекти бир дугаарынга хереглээринден бодунуҥ ойталап турарын байырлалдыы-биле медеглеп турлар.

Сагыш-сеткилди хандырып турар идеалдар

Чепсегленишкинни дүжүрери дээш совет хөй-ниити конференциязының шиитпирин үүлдүгүүнген хөй санныг чагаалар чер бөмбүрзээниҥ бүгү-ле булуннарындан Тайбың камгалалының совет комитединиҥ адынга келип үргүлчүлевишаан. Улустуҥ күжүн эвилелдеп алгаш тайбынны камгалап ап, ядролуг шенелделерни хоругдаарын чедип ап шыдаар болгаш чепсегленишкинни бүрүн база бүгү-ниити дүжүреринниҥ ылавылалдыг оруктарын тывар дээрзинге бүзүрелдиин даштыкы чурттарда тайбыҥның талалакчылары боттарының чагааларында илередип турарлар.

Конференцияның кыйгырыын номчаан мен, ооҥ идеялары мээҥ чүрээмниҥ ханызындан үнүп турар кылдыр бодап турдум деп япон лама Тосио Мияке бижээн.

Комитетке Американыҥ Каттышкан Штаттарындан бүдүрүлге ээзи Кивн Капланныҥ чагаазы келген. Бир эвес бистер, бүгү чурттарныҥ кижилери тайбын, чөптүг чурттаар, боттарывыстың бүгү күженишкиннеривисти үрегдээшкиннерже эвес, а тургузуушкунче угландырар — ындыг байдалды чедип алыр болзувусса, улуг-ла депшилге болур-дур ийин деп ол бижээн.

Чепсегленишкинни дүжүрерин чедип алыры дээш ёзулуг хөделишкиннериҥ эргежок чугулазын билир чорук Америкада өзүп турар деп, АКШ-тан келген өске бир чагаада, Сан-Францискода америк-орус институттуҥ президентизи Холланд Роберто медеглээн.

Германиядан онза хөй чагаалар келгилээн.

Германияның болгаш Берлиниҥ дугайында айтырыгларны тайбын ёзу-биле шиитпирлээри дээш бодувустуҥ демиселивисти күштелдиреринн, ону боттандырарына бар-ла аргаларны хереглээрин бистиҥ хүлээлгевис кылдыр санап турар бис дээрзин Дрезден хоорайның тайбын талалакчылары бижээннер.

Эрфурт округтуҥ тайбын талалакчылары боттарының чагаазында мынчаар медеглээн: чоокку үеде герман айтырыг база-ла шиитпирлеттинген турар дээрзинге бүзүрелдиг бис.

Бедик деҥнелдиҥ чөвүлел хуралынга боттарының канчаар белеткенип турарын илередипшаан, Саарда тайбын талалакчыларының шимчээшкининиҥ киржикчилериниҥ бижээни: бистер база-ла чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш контрольдуг дүжүрери дээш демисежип турар бис, база ол айтырыгны шиитпирлээринге ылаптыг салышкынны киирер дээш кызып турар бис.

База шак-ла ындыг бодалдарны Индонезияның, Данияның, Румынияның, Финляндияның, Индияның, Польшаның, Болгарияның болгаш өске-даа чурттарныҥ тайбын талалакчылары бижигилээн.

(СЭТА).

Область төвүнге арыг-шевер корум-чурумну тургузар

Чоок кавызында кудумчуларны, тротуарларны, херимнериҥ иштин арыг-шевер тургузарын, оларны хүн бүрүде аштаарын база апрельдиҥ 1-де болгаш октябрьныҥ 20-де ийи катап кол ашталгаларны чорударындан аҥыда, хоорайның иштинге ниити ашталгаларны үргүлчү чорудуп турарын албан, организация черлериниҥ удуртукчуларынга болгаш хууда бажыныг кижилерге Кызыл хоорай Советиниҥ күүсүнү 1958 чылдың апрель 23-теги бодунуҥ шиитпири-биле дааскан

Бо хүннерде ол доктааттынган чурумнуҥ хуусаазы төнүп турар, ынчалза-даа Кызыл хоорай ам-даа арыг-шевер эвес байдалда туруп турар. Чамдык албан, организация черлериниҥ удуртукчулары болгаш хууда бажыныг кижилер хамаарышкан девискээрлерни аштаарынче чогуур сагыш салбайн келгеним-биле кышкы үениҥ дургузунда хөй боктар ол черлерде мөөнеттине берген болгаш ам ажылчын күжүнүҥ база транспорттуҥ четпези-биле ону кыска хуусаада аштап арыглап алыры бергедеп турар. Ам ол боктар эрип эгелээн болгаш халдамырлыг аарыгларныҥ үнер дөзү болуп турарлар.

Аҥ-чем будурулгезиниҥ ажылчыннарының суурунуҥ девискээринде эмге хаяа чок бок чыдып турар, ында бокту мырыҥай Улуг-Хем эринде аная-ла төп каап чыткылаар. Ында бажың бүрүзүнүҥ чанында оваа-оваа хүлдер, кышкы бок бар.

Алгы заводунуҥ (директору эш Скрыль) бүгү девискээри кедергей арыг-шевер эвес байдалда туруп турар. Ооҥ хериминиҥ иштинде алгы быжындылары, дүк болгаш хүл артынчылары чер болганда овааланы берген чыткылаар. Ол заводтуҥ удуртукчулары дурум ёзугаар негелдете мынчаар дүшүүк харылап турарлар: «Аштаар бис харын, ынчалза-даа эриирин манап тур бис». Ынчаар манаттынып болур бе ынчаш?

Типографияның, көдээ ажылагый эргелелиниҥ бажыҥнарының девискээри база элээн боктуг. Көдээ ажыл-агый эргелелиниҥ начальниги эш Соколов бодунуҥ буруузун «Тыва тудуг» трезинче чуй каап турар.

Кызыл горпозунуҥ садыг точкаларының болгаш столоваяларының чанында арыг-шевер байдал база куду деҥнелде. Чижээлээрге, облпотребсоюз АТК-зының чанында столовая ажылдакчылары чуундуҥ мырыҥай чада баарында теп турарлар. Ынчангаш чаданың баскыштары дуй дошталып калган.

Өлүк базазында № 19 магазиниҥ кирер эжиниҥ аскында хүл болгаш бок теп каан. Ооҥ соҥгаларының баарында бараан хааржактарын уш-баш чокка октагылап каан чыткылаар. № 1, 2, 5 магазиннериҥ болгаш № 1 чайнаяның чаны боктуг.

Бок төгеринге хоорküүском тускай черни айтып берген. А чүүк автотранспортунуҥ чамдык ажылдакчылары хоорайның иштинден бокту үндүр сөөртүп турар хирезинде, чогуур черинге эвес, хоорайның кыдынга аппарып дүжүрүп каан турарлар. Оларга горпонуҥ чүүк сөөртүкчүлери болгаш 2-ги чүүк АТК-зының чолаачылары хамааржыр. Чижээ, облпотребсоюзтуҥ чолаачызы С. Попов бок-сакты чүдүрүп алгаш чогуур черинге чедирбейн, хоорай кыдынга аппарып төп каап турганы илерээн.

Ол ышкаш чамдык бажың эелери арыг-шеверни база-ла сагыйын турарлар. Чижээ, Сесерлиг кудумчуҥ 40 дугаар бажыҥында [illegible] Тормозакова болгаш ол-ла кудумчуҥ 37 дугаар бажыҥында чурттап турар эш Кочма олар бажың богун шуут-ла кудумчуга аппарып төп турганнар. Бо талазы-биле шыҥгыы хемчегни ап турда-ла арыг-шевер негелделерин үрээр чоруктар ховар эвес болуп турар. Даараныгла комбинадында эш Е. Егонова, горкомхозта эш К. Егорова, бажың ээзи эш Белогорская, № 3 магазиниҥ садыгжызы эш Пахомова олар хоорайның санитар негелделерин күүсетпээни дээш административтиг хемчеглерге таварышканнар.

Чамдык кижилер боттарынына чурттап турар бажыҥнарының хериминиҥ девискээринге чогуур арыг-шеверни тургузуп шыдавайн турарлар. Чоокта чаа административтиг комиссия эштер В. Куз[illegible]ко, В. Анисимова болгаш Е. С[illegible]ова оларны бо талазы-биле бурууллуг дээш хемчег алган. Шак мындыг четпестерни санаар болза хоорайда дыка хөй.

Ам частың чылыг хүннери дүжүп келген, бок эрип эгелээн. Албан, организация черлериниҥ удуртукчулары болгаш хууда бажыҥныг кижилер хамаарышкан кудумчуларны, тротуарларны болгаш девискээрлерни арыглаарының талазы-биле кыска хуусаада шиитпирлиг хемчеглерни алыр хүлээлгелиг.

В. КОЧЕТКОВ,
Кызыл хоорküүскомунуҥ административтиг комиссиязының даргазының ораладкчызы.

Обласка АГААР-БОЙДУСТУҤ байдалы

Бөгүн обласка эвээш булуттарлыг, хар-чаъс шоолуг чок хүн болур. Хат ей-тавында, соҥгу-барыын угланышкынныг. Агаарның температуры: обласка 5—10, а Кызылга —6—8 градус чылыг.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

АКШ-тың күрүне тургузуу болгаш политиктиг партиялары

(Эгези 3-кү арында).

Ынчалза-даа дыка хөй ажылчы массаларның, ылангыя негрлериҥ соҥгулдага киржир эргелерин янзы-бүрү аргалар-биле кызыгаарлап турар.

Конституцияда айыттынган эргелерни болгаш хосталгаларны федерациянын болгаш штаттарныҥ хоойлулары-биле бөлү кызырын турар. Чижээлээрге, АКШ-та бүгү депшилгелиг организацияларның, ооҥ иштинде коммунистиг партияныҥ кежигүннери болгаш удуртукчулары ыяавыла дацзыладырын, негрлерни ылгай көөр, олар-биле ак-кештиг кижилериҥ өг-бүле тударын хоруур, америк хамааты эвестериҥ эрге-шөлээ чок чоруун болгаш өске-даа ол ышкаш үүлдерни хоойлужуткан. Эрге-шөлээниҥ болгаш хосталганыҥ бо бүгү кылыгаарлашкыннары ажылчы чоннарныҥ күрүнени башкарарына ёзулуг киржир аргазын барык-ла чок болдурган. АКШ-тың парламентизиниҥ кежигүнүнде болгаш эрге-чагырганың төп-даа, чер-чер-даа органнарында чаҥгыс-даа ажылчын азы фермер кижи чок болуп турар чорук ол дугайын тодаргай херечилеп турар-дыр.

АКШ-ТА ПОЛИТИКТИГ ПАРТИЯЛАР

Капиталистиг өске чурттардаазы ышкаш, АКШ-та база-ла хөй партиялар бар. Ынчалза-даа ону ийи партия системазы деп адап турар, чүге дээрге, эрге-чагыргага ийи кол буржуаз партиялар—республиканчы партия болгаш демократтыг партия бот-боттарын солчуп турарлар.

АКШ-тың ажылчын аҥгызының болгаш бүгү ажылчы чоннарының эрге-ажыктарын АКШ-тың Коммунистиг партиязы камгалап турар. Ол партия марксисчи-ленинчи идеологияга үндезилээш, 1919 чылда тургустунган.

АКШ-тың Компартиязы ниитилелди социалистиг ёзу-биле чаартып тургузары дээш монополистиг капиталдың тергиделинге удур ажылчын аҥгының демиселин баштап, бүгү америк ажылчы чоннарның эрге-ажыктары, делегейге тайбынны быжыглаары дээш демисежип турар. Моон үжүрүнде капиталистиг эргечагырганын талазындан ону истеп сүрүп, ылангыя 1949 чылда ооҥ 11 удуртукчуларын узун хуусаада кара бажыҥга шииткен болгаш 1954 чылда конгресстиҥ хүлээп алган хоойлузун ёзугаар компартияныҥ ажык ажылдаарын барык хоругдаан. Ынчалзажок, АКШ-тың Коммунистиг партиязы бодунуҥ демиселин шудургу уламчылавышаан, ажылчы чоннуҥ хундутхелин болгаш идегелин улам-на чаалап ап турар.

Демократтыг партия 1828 чылда тургустунган, 1861—1865 чылдарның хамааты дайынына чедир күл эдилекчи-плантаторларның болгаш олар-биле харылзаалыг буржуазияның эрге-ажыктарын камгалап турган. Амгы үеде монополистиг капиталдың эрге-ажының камгалап, эргечагырганы башкарарына бот-боттарын солчуп турар политиктиг буржуаз ийи партияларның бирээзи болуп турар. Бодунуҥ хүрээлеҥинде сөөкязы ылгакчыларын база хаара тудуп турар. Партияның доктаамал кежигүннери чок, ону каш санныг кижилерден тургустунган национал комитет баштап турар. Ол партия эргечагырганга 1933 чылдан 1953 чылга чедир турган.

Республиканчы партияны соҥгу чүктүҥ буржуазиязының болгаш күл эдилелинге удурланган фермерлериҥ төлээлекчилери 1854 чылда тургускан. Ол партия амгы үеде АКШ-тың улуг сап-хөө, үлетпүр эелериниҥ эрге-ажыктарын камгалап турар. Партияда доктаамал кежигүннер чок. Эрге-чагыргада 1953 чылдан бээр амга чедир туруп турар.

Капиталистериҥ эрге-ажыктарын камгалаан ол ийи партияларның политиктиг сорулгалары-даа, организастыг тургузуу-даа барык дөмей. Оларның кайызы-даа дөрт чыл болгаш-ла съездилерин чыылдырып, аҥаа соҥгулда программазын хүлээп ап, президентиниҥ болгаш оралакчы президентинин эрге-дужаалынга боттарының түс-түс кандидаттарын депшидип үндүрүп турарлар. Ол ийи партияларның ёзу барымдаалаан ылгалы болза кажар оптуг арга-биле соҥгулда программаларын ийи аҥгы хевирлиг кылдыр чарлап турарында.

Ийи партияларның кайызы-даа соҥгулда кампанияларының үезинде боттарының ажыл-чорудулгаларын дыка идепкейжидер болгаш эрге-чагыргага тергиндээр дээш аразында чидиг демиселди чорудуп турарлар. 1960 чылдың ноябрьда болур президент соҥгулдазы-биле холбаштыр АКШ-тың ол ийи партияларының аразында соҥгулда мурнунуҥ чидиг демисели эгелээн.

Ол ышкаш АКШ-та шоолут эвес политиктиг рольду ойнап турар реформисчи биче буржуаз партиялар—социалистиг болгаш депшилгелиг партиялар база бар.

Американыҥ Каттышкан Штаттарының улуг профэвилел организациязы болза Күш-ажылдың америк федерациязы биле бүдүрүлге профэвилелдериниҥ конгрезиниҥ каттыжылгазы болур. Ол профэвилелиниҥ күүсечи комитединде чөпшээрежикчи болгаш профэвилел демократизиҥ кызыгаарлаарының политиказын чорудуп, коммунизмге удур өскөөнниг халдаашкыннарны кылып турар реаксылыг удуртукчулар олуруп турар. Ооҥ аҥыда бүдүрүлге адырларының өскө-даа хөй-ниити организациялары АКШ-та бар.

АКШ болза депшилгеге, коммунизмге болгаш тайбыҥга удур реаксылыг күштериҥ болгаш буржуаз идеологияның төвү болуп турар. Ынчалза-даа делегейде күштериҥ деҥзигүүрүнүҥ социализмге ажыктыг, капитализмге когаралдыг кылдыр өскерилгениниҥ, улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чоруктуҥ чавырылганының түннелинде, дыка хөй политиктиг болгаш күрүне ажылдакчыларын тайбын кожа-хелбээ догуниашкынның эргежок чугулазын хүлээп көөрүнге чоннуҥ базыышкыны албадапкан. Буржуаз пропаганданың хоп-нүгүлүнге алыскаш, мурнунда Совет Эвилелиниҥ болгаш социалистиг чурттарның дугайында шыныг үүлдерни билбейн турган бөдүүн америк ажылчы чон сөөлгү үеде, ылангыя ССРЭ-ниҥ Министрлер Чөвүлелиниҥ Даргазы өш Н. С. Хрущевтуҥ АКШ-ка тайбынның болгаш найыралдың аянчоруун кылып чорааныныҥ сөөлүнде, дыка хөй үүлдериҥ талазыбиле чүвениҥ шынын билип, совет улус-биле найыралдыг харылзааларны калбартырынче, тайбынны быжыглаарынче улам күштүү-биле чүткүп турар апарган. Ооҥ хараазы-биле Совет Эвилели биле АКШ-тың аразында харылзааларны улам калбартырының чаа аргалары бар апарган.

(СЭТА).

КИНОТЕАТРЛАРГА

Бөгүн

«ВЛКСМ-ниҥ 30 чылы» (улуг залга): **«Солдат хептиг»** («В солдатском мундире») — 12, 2.15, 4.15, 6.15, 8.15, 10.10 шактарда.

«ВЛКСМ-ниҥ 30 чылы» (биче залга): **«Солдат дугайында тоол»** («Баллада о солдате») —3, 5, 7, 9 шактарда.

«Каа-Хем»: «Дон-Кихот» — 11.15 шакта; **«Иванна»** —1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда (а 9.15-те **«А. И. Микоян Мексикада»** деп кино немей болур).

«Восток»: «Даҥ бажыҥга уткуштур» («Заре навстречу») —1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

Тыва областыҥ санитар-чырыдыышкын бажыҥы.

РЕДАКЦИЯНЫҤ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуҥ 24-63, редакторнуҥ ораладкчызының 35-24, партийжи амыдырал болгаш пропаганда килдистериниҥ 23-54, харыысалгалыг секретарының 37-13, көдээ ажыл-агый килдизиниҥ 22-64, иштики информация килдизиниҥ 21-47, совет тургузуг, үлетпүр болгаш транспорт килдистериниҥ 23-35, чагаа килдизиниҥ 21-27, культура болгаш амыдырал килдизиниҥ 25-38, бухгалтерияның 31-75, корректорларының 20-60.

ТС—00135. Чагыг № 1075. Культура эргелелиниҥ типографиязы.